

Samverkansprogram Tyresåns avrinningsområde 2024-2029

Tyresåns vattenvårdsförbund

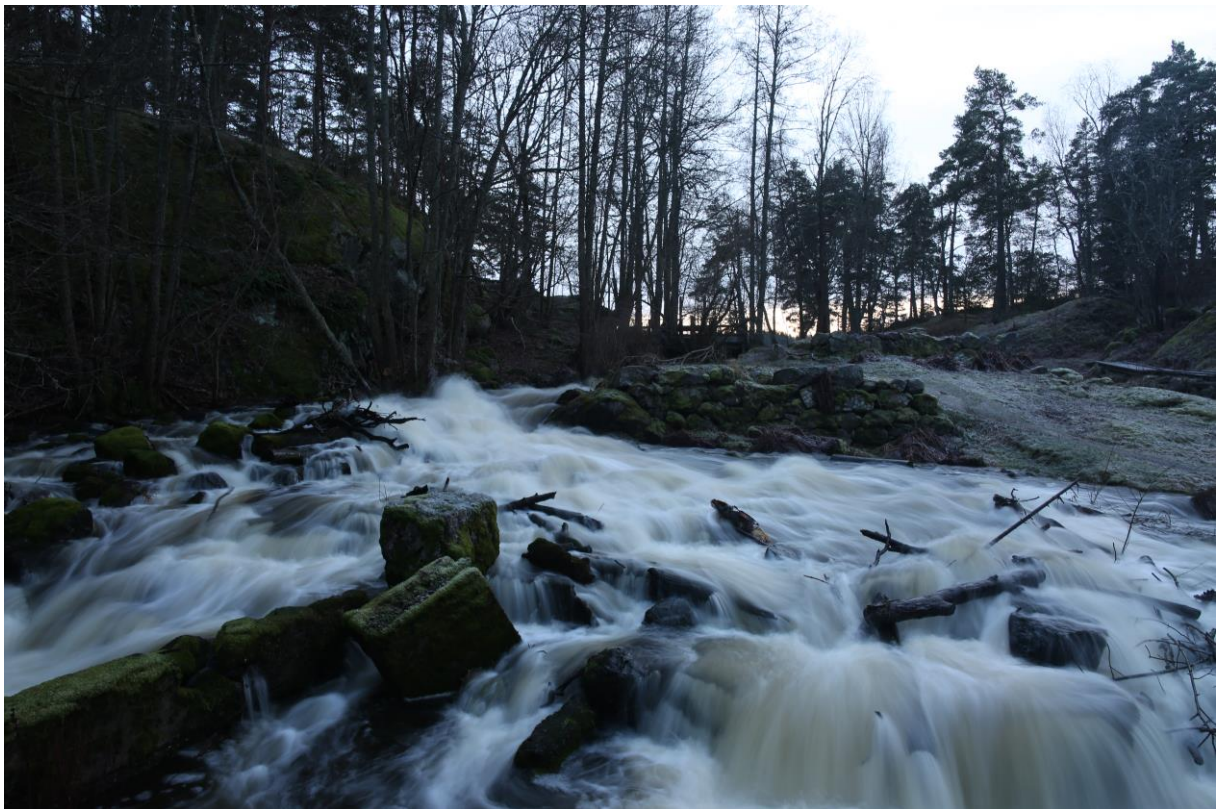

Programmet har antagits av Tyresåns vattenvårdsförbunds styrelse och förbundsmöte. Texterna har tagits fram av Fabian Engel och bearbetats om av Jovana Jönsson.

Arbetsgruppen för Tyresåns vattenvårdsförbund har tagit fram innehållet i detta program och har bidragit till att skriva programmet: Fred Erlandsson, Hillevi Virgin, Kristin Lundvall, Kajsa Öberg, Per Tholander, Marie Amid. En styrgrupp av förtroendevalda har bidragit med diskussion och synpunkter när programmet togs fram: Christian Ottosson, Maria Antonsson, Elisabet Sandberg. En extern referensgrupp har granskat förslaget och bidragit med synpunkter: Christina Berglind, Stina Engqvist, Håkan Häggström, Berit Pettersson, Joakim Pramsten, Juha Salonsaari och Staffan Staffström.

Tack alla för er medverkan!

Delar av texten i detta program har återanvänts från rapporten Åtgärdsprogram för Tyresån och Kalvfjärden 2016–2021.

Nedre delen av Tyresån, Follbrinkströmmen. Foto Michael Wzdulski.

Förord

I över trettio år har det bedrivits ett organiserat samarbete i vattenfrågor mellan de kommuner som omfattar huvuddelen av Tyresåns avrinningsområde. Tyresåns Vattenvårdsförbund arbetar för god ekologisk och kemisk status samt fria vandringsvägar i alla de sjöar, vattendrag och grundvatten som ingår i eller påverkas av Tyresåns sjösystem.

Det nya samverkansprogrammet har tagits fram i tätt samarbete mellan de fem medlemskommunerna. Programmet syftar till att samordna åtgärder gällande övergödning, miljögifter, restaurering av våtmarker och vandringsvägar för att stärka livsmiljöerna och den biologiska mångfalden i hela avrinningsområdet. Viktigt är också att upprätthålla och utveckla det gemensamma miljöövervakningsprogrammet.

Förbundets arbete säkrar områdets naturvärden för framtiden, förebygger effekterna av klimatförändringarna och gynnar samtidigt det rörliga friluftslivet.

För styrelsen för Tyresåns vattenvårdsförbund

Mats Lindblom

ordförande

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Vattenvårdsmål.....	7
Tillstånd.....	7
Påverkan/åtgärdsarbete.....	7
Tyresåns sjösystem.....	8
Naturliga förutsättningar	8
Påverkan	9
Vattenförvaltningen.....	10
Vattenvårdsarbete i Tyresån.....	12
Tyresåns vattenvårdsförbund	12
Kommunernas åtgärdsarbete	12
Förbundets verksamhet 2024 - 2029	13
Fokusområde 1: Samordning av och stöd till kommunernas vattenvårdsarbete	13
Fokusområde 2: Bedriva miljöövervakning	14
Fokusområde 3: Uppföljning, utvärdering och utredning	15
Fokusområde 4: Information och kommunikation - Främja rekreation och friluftsliv, kunskapshöjande åtgärder.	16
Uppföljning av samverkansprogrammet	16
Bilagor.....	17

Sammanfattning

Samverkansprogram för Tyresåns avrinningsområde 2024–2029 presenterar förbundets strategi för att nå god ekologisk och kemisk status i Tyresån. Fokus i detta program ligger på samverkan för bra vattenvård inom avrinningsområdet. Förbundet kommer fokusera på aktiviteter och åtgärder som förbundet har rådighet över och som inte redan omfattas av kommunernas pågående eller planerade vattenvårdsarbete.

Tyresåns sjösystem ligger till stor del inom tätbebyggda delar av södra Storstockholm. Mänsklig påverkan går långt tillbaka i tiden, och spår av tidigare aktiviteter finns i form av bland annat rätade och omgrävda vattendrag och sänkta sjöar. De största belastningarna idag är fysisk påverkan, övergödning och miljögifter.

Samarbetet inom Tyresåns vattenvårdsförbund har pågått i 30 år. Förbundets roll har förändrats i takt med att allt fler lokala åtgärdsprogram för olika vatten har tagits fram och allt fler vattenvårdsåtgärder genomförs av kommunerna.

2024 – 2029 ska förbundet därför fokusera på att vara en samarbetsplattform som möjliggör koordinerad vattenvård över kommungränser, att stödja kommunerna i deras arbete och skapa samordningsvinster, att bidra med en helhetsbild samt att skapa en gemensam vattenvårdsvision för Tyresåns avrinningsområde. Förbundet antog 2014 tio vattenvårdsmål som följs upp årligen och samverkansprogrammet ska bidra till att dessa uppnås.

Arbetet i denna rapport struktureras kring fyra fokusområden som beskriver förbundets inriktning och fokus. Dessa fokusområden är: 1. Samordning av och stöd till kommunernas vattenvårdsarbete, 2. Bedriva miljöövervakning, 3. Uppföljning, utvärdering och utredning och 4. Information och kommunikation - Främja rekreation och friluftsliv, kunskapshöjande åtgärder.

Viktiga aktiviteter inom dessa fokusområden är att samordna åtgärder gällande våtmarker, hydrologisk restaurering, vandringsvägar och akvatiska livsmiljöer samt för biologisk mångfald. Därutöver vill förbundet verka för och samordna ett gemensamt miljöövervakningsprogram för hela avrinningsområdet. Miljöövervakningsdata ska följas upp och utvärderas och åtgärdsarbetet ska fokusera på att bedriva utredningar ur ett avrinningsområdesperspektiv.

Bakgrund

Vattenvårdsarbetet i Tyresåns avrinningsområde har förändrats sedan det tidigare åtgärdsprogrammet 2016 – 2021 togs fram. Den ekologiska statusen för de flesta vatten inom Tyresåns avrinningsområde har bedömts och åtgärdsbehovet har utretts. Lokala åtgärdsprogram för flertal sjöar har tagits fram och det lokala åtgärdsarbetet bedrivs idag direkt av kommunerna, snarare än inom ramen för vattenvårdsförbundets verksamhet. Av de föreslagna åtgärderna i åtgärdsprogrammet 2016 – 2021 har fram till mars 2021 24 % genomförts, 20 % är löpande arbete, 20 % är utredda och kan komma att genomföras samt 13 % som är påbörjade.¹

Samtidigt finns det fortfarande utmaningar innan Tyresåns sjösystem kan nå god ekologisk och kemisk status. Åtgärdsarbetet behöver intensifieras och koordineras och nya miljöproblem som t.ex. miljögifter har under de senaste åren hamnat i fokus.

Förbundets uppdrag

Förbundets uppdrag är att verka för god vattenvård inom Tyresåns avrinningsområde genom att ta fram kunskapsunderlag, informera och bidra till ett samordnat vattenvårdsarbete. Detta uppdrag konkretiseras i förbundets tio miljöanknutna mål (se nästa sida) som dels handlar om påverkan och åtgärdsarbete, dels om uppföljning av det aktuella tillståndet i sjöar, vattendrag och grundvatten.

Öringlek i Follbrinkströmmen. Foto Michael Wzdulski.

Vattenvårdsförbundets arbete tar sitt ursprung i Agenda 2030s mål *Rent vatten och sanitet för alla*, *Hav och marina resurser*, och *Ekosystem och biologisk mångfald*. Arbetet bidrar till att Sveriges nationella miljömål *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Myllrande våtmarker*, *Gifrfri miljö*, *Ingen övergödning*, och *Ett rikt växt- och djurliv* uppnås. Förbundets strävan för god vattenstatus sker i linje med målen i EU:s ramdirektiv för vatten.

Syfte och avgränsningar

I takt med att kommunernas åtgärdsarbete har tagit fart, har också förbundets roll inom vattenvårdsarbetet förändrats. Idag är förbundet en plattform där de olika aktörerna inom avrinningsområdet enkelt kan samarbeta kring egna eller gemensamma projekt. Förbundet är en idéskapande och samordnande instans med en gemensam vision för Tyresån och dess avrinningsområde. Förbundets styrka ligger i att samordna vattenvårdsarbetet över kommungränserna och på så sätt stärka arbetet med respektive kommuns eget vattenvårdsarbete.

Programmets syfte är att staka ut vägen för förbundets arbete under de kommande sex åren. Programmet skiljer sig från tidigare åtgärdsprogram genom att det inte längre sammanfattar det

¹ Utvärdering av implementering av Åtgärdsprogram för Tyresån 2016-2021, 2021-03-31, WRS, rapport

övergripande åtgärdsbehovet inom avrinningsområdet, utan istället fokuserar på åtgärder och aktiviteter utöver kommunernas eget vattenvårdsarbete. Fokus ligger på att knyta ihop vattenvårdsarbetet inom avrinningsområdet och att stödja de olika aktörerna i deras arbete för god vattenstatus.

Vattenvårdsmål

2014 antogs tio vattenvårdsmål som årligen följs upp, dels med indikatorer, dels med beskrivningar av de åtgärder som kommunerna och andra aktörer har utfört för att nå målen. Inom kommande programperiod ska dessa mål revideras.

Påverkan/åtgärdsarbete

1. Minskad dagvattenbelastning

Förorenade dagvattenutsläpp till sjöar och vattendrag begränsas så att miljö kvalitetsnormer följs.

2. Mindre spillvatten i dagvattennätet

Utsläpp av spillvatten som beror på bräddningar, felkopplingar och läckande ledningar begränsas så att miljö kvalitetsnormerna följs.

3. Antalet enskilda avlopp minskar

Påverkan från enskilda avlopp minskar så att miljö kvalitetsnormerna följs.

4. Fler naturliga åar och bäckar

Andelen restaurerad vattendragssträcka ökar i syfte att nå miljö kvalitetsnormerna.

5. Fria vandringsvägar

Förekomst av vandringshinder minskar så att miljö kvalitetsnormerna följs.

6. Ökad andel skyddad natur

Arealen skyddad natur ökar med syfte att värna om och utveckla naturen med särskilt fokus på förmågan att ta hand om vattnet i landskapet, livsmiljöerna för den biologiska mångfalden, värden för rekreation, kulturmiljö och friluftsliv.

Tillstånd

7. Ytvatten följer miljö kvalitetsnormer för ekologisk status

Beslutade miljö kvalitetsnormer nås/bibehålls i ytvatten. Övriga vatten når/bibehåller god ekologisk status¹.

8. Ytvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk status

Beslutade miljö kvalitetsnormer nås/bibehålls i ytvatten. Övriga vatten når/bibehåller god kemisk status.

9. Grundvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk och kvantitativ status

Beslutade miljö kvalitetsnormer nås/bibehålls i grundvatten.

10. Badplatser med god vattenkvalitet

De badplatser där kommunerna provtar badvattenkvaliteten har godkända prov under säsongen.

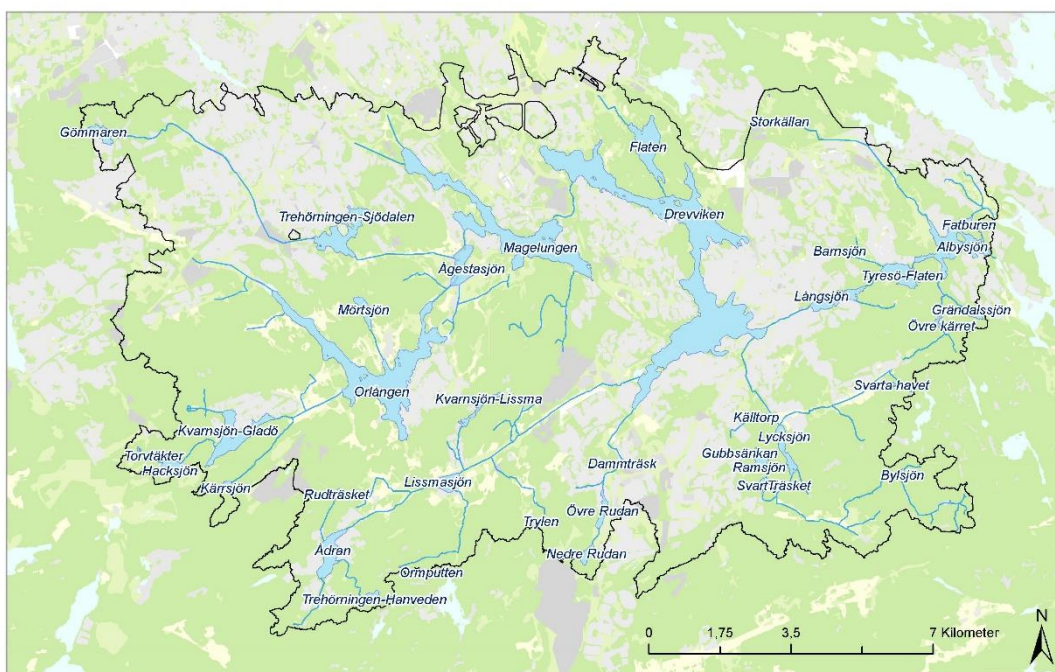
Tyresåns sjösystem

Naturliga förutsättningar

Avrinningsområdet

Tyresåns avrinningsområde är 220 km² stort och omfattar cirka 30 sjöar inom ett för svenska förhållanden tätbefolkat och urbant påverkat område. Sex kommuner ligger delvis inom avrinningsområdet: Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nacka, Stockholm och Tyresö.

Befolkningsstillväxten i regionen är fortsatt stor och har ökat till ca 225 000 invånare år 2019 från ca 200 000 år 2012.

1:94 220

Datum: 2023-01-17

Sjösystemet börjar i Hanvedens centrala, höglänta delar och rinner i huvudsak österut i lerfyllda sprickdalar med sjöbassänger. Från hällmarkerna och mossarna rinner det näringsfattiga vattnet genom moränavlagringar på bergssidorna. Från 60-70 meters höjd över havet faller bäckfåror snabbt till 19-20 meter, där de stora sjöarna följer efter varandra, med mycket liten höjdskillnad. De begränsade höjdskillnader som en gång fanns har ytterligare minskat genom sänkningar av trösklarna mellan sjöarna. Tyresåns vatten rinner ut i Kalvfjärden i Östersjön.

Människan och naturen

Tyresåns vatten spelar en stor roll i mångas liv. Sjöar och vattendrag används flitigt för bad, fiske, vandringar längs stränder, kanotpaddling och långfärdsskridskoåkning. Sjöarna med omgivande våtmarker är livsmiljöer för växter och djur. De renar vattnet, reglerar klimatet och minskar översvämningsrisker. Stora områden är av riksintresse för naturvård och friluftsliv och ungefär en tredjedel av avrinningsområdet är skyddad som naturreservat och nationalpark.

Mer information om Tyresåns sjösystem hittas på förbundets hemsida, där det bland annat finns en interaktiv karta av avrinningsområdet². Ytterligare information om de geografiska förutsättningarna samt beskrivningar av vattenförekomster och prioriterade vatten inom avrinningsområdet hittas i Åtgärdsprogram 2016-2021 och dess bilagor.

Påverkan

Stor fysisk påverkan på sjöar och vattendrag

Tyresåns vatten har stått under människans påverkan under lång tid. Redan på 1400-talet nyttjades kraften från de strömmande vattnen för kraftproduktion till kvarnar och industrier. Sjöar har sänkts, våtmarker dikats ut och vattendrag grävts om för att gynna jord- och skogsbruk. Dessa aktiviteter har medfört en stor *fysisk påverkan* på Tyresåns sjöar och vattendrag och belastar dessa miljöer fram till idag. En följd av detta är att djurgrupperns möjlighet att röra sig genom sjösystemet är inskränkt och livsmiljöer och lekområden har försvunnit på många ställen. Dämning och dikning ledde till att vattenflödena förändrades kraftigt, vilket påverkar djur och växtliv.

Uddby kraftverk vid Tyresåns utlopp i Tyresö. Foto Göran Andersson

Övergödning

Belastning från dagvatten är idag en av de största påverkanskällorna i Tyresåns avrinningsområde. Med dagvatten betecknas nederbörd som ansamlas på hårdgjorda ytor och som orenat för med sig näringsämnen och miljögifter till sjöar och vattendrag. Det handlar om dagvatten från bland annat bostadsbebyggelse, vägar, parkeringar, industriområden mm.

Flera av Tyresåns sjöar är övergödda. Orenat dagvatten bidrar till övergödningen, men höga fosforhalter i sjöar orsakas även av *internbelastning*³. Internbelastning är en konsekvens av tidigare övergödning, då partikulärt fosfor sedimenterar på sjöbotten. Den fosfor som finns kvar i sjöbottens sediment kan avges till vattnet när bottenvattnet är syrefattigt, och kan leda till ytterligare övergödning.

Enskilda avlopp och felkopplingar i ledningsnätet kan påverka ytvattnet negativt. Antalet enskilda avlopp har under de senaste åren minskat stadigt och påverkan från enskilda avlopp minskar därmed i avrinningsområdet. Utöver undermåliga enskilda avlopp och felkopplingar bidrar även avrinning från jordbruksmark och hästgårdar till att övergödande ämnen hamnar i Tyresåns vatten.

² <https://tyresan.se/karta/>

³ För att minska påverkan från externbelastning har fosforfällning genomförts i sjöarna Trehörningen, Orången, Magelungen och kommer genomföras i Drevviken.

Miljögifter

Belastning från miljögifter är ett ökande problem i Tyresåns vatten. Förhöjda halter av organiska miljögifter i både vatten och djur har uppmätts i ett antal sjöar och vid Tyresåns utlopp. Förhöjda

Abborre mäts och vägs för analys av miljögifter. Foto Michael Wzdulski.

halter organiska miljögifter i yt- och grundvatten är ett problem som har uppmärksammats på flera håll i landet, exempelvis förekomst av flamskyddsmedel och PFAS (per- och polyfluorerade ämnen). Läckage av organiska miljögifter till miljön kan ske under ämnens hela livscykel, från tillverkning, användning och när produkter med ämnena skrotas eller förbränns.

Översvämning

En hög andel *hårdgjorda ytor* medför även en större risk för höga flöden efter skyfall. I Vattenmyndigheternas Förvaltningsplan och Åtgärdsplan är Tyresån identifierat som område med risk för översvämning⁴. Därmed behövs större klimatanpassningar i tätbebyggda områden för att förebygga översvämningar.

Grundvatten

De utpekade grundvattenförekomsterna i avrinningsområdet består av isälvsavlagringar, det vill säga porösa jordarter där vattnet lätt kan passera. Därför är de känsliga för föroreningskällor i närområdet. Även grundvatten i övrigt kan förorenas.⁵

Vattenförvaltningen

Sverige har med EU:s ramdirektiv för vatten förbundit sig till att alla vatten ska nå God ekologisk och kemisk status. Direktivet har införts som Vattenförvaltningsförordningen i svensk lag. Arbetet sker i sexårscykler och den tredje cykeln avslutades år 2021. Det övergripande målet för vattenförvaltningen är att uppnå god vattenstatus till en viss period, vilket innebär god ekologisk och kemisk status i alla inlands- och kustvatten. För grundvatten innebär det förutom god kemisk status även god kvantitativ status.

Vattenmyndigheterna delar in yt- och grundvatten i vattenförekomster. Sjöar större än 50 ha och vattendrag med avrinningsområden som är 10 km² eller större ska klassas som vattenförekomster och ha beslutade miljökvalitetsnormer som ska nås ett visst år, vilket innebär god ekologisk och kemisk status. I Tyresåns avrinningsområde finns i dagsläget tolv vattenförekomster, varav sju sjöar och fem vattendrag. För dessa är miljökvalitetsnormen god ekologisk och kemisk status satt till år 2027 eller 2033 i den senaste förvaltningscykeln (förvaltningscykel 3). För 2021 uppnådde fem av Tyresåns

⁴ Förvaltningsplan för vatten 2022-2027, Norra Östersjöns vattendistrikt

⁵ För fler detaljer se rapport [Grundvatten i Tyresån](#)

vattenförekomster hög eller god ekologisk status, men ingen vattenförekomst uppnådde god kemisk status (se Bilaga 1). Ekologisk och kemisk status i Tyresåns vatten följs i dagsläget upp i förbundets miljöuppföljning.

I Vatteninformationssystem Sverige (VISS) information om vattenförekomsternas status, påverkanskällor, övergripande åtgärdsbehov (beting), och förslag på åtgärder för att nå miljö kvalitetsnormerna. Nedan listas Tyresåns vattenförekomster med länk till statusinformation i VISS.

Ytvattnets ekologiska status klassas enligt en femgradig skala, medan kemisk status har två klasser. Illustration: Vattenmyndigheterna, Sylvia Kinberg.

Tyresåns vattenförekomster och länk till statusinformation och påverkanskällor i Vatteninformationssystem Sverige

Vattenförekomst	Typ	Länk
Orlången ⁶	Sjö	VISS Orlången
Magelungen ⁷	Sjö	VISS Magelungen
Drevviken ⁷	Sjö	VISS Drevviken
Flaten ⁸	Sjö	VISS Flaten
Övre Rudan	Sjö	VISS Övre Rudan
Kvarnsjön-Lissma	Sjö	VISS Kvarnsjön-Lissma
Bylsjön	Sjö	VISS Bylsjön
Balingsholmsån ⁹	Vattendrag	VISS Balingsholmsån
Ebbadalsdiket	Vattendrag	VISS Ebbadalsdiket
Norrån	Vattendrag	VISS Norrån
Forsån ⁷	Vattendrag	VISS Forsån
Tyresån	Vattendrag	VISS Tyresån

Vattenmyndigheterna har fastslagit ett nytt åtgärdsprogram för 2022-2027, som beskriver åtgärder som myndigheter och kommuner är juridiskt bundna att genomföra för att kunna nå miljö kvalitetsnormerna¹⁰. Åtgärdena som beskrivs är av administrativ karaktär och riktar sig till kommunernas övergripande arbete. De åtgärder som behöver vidtas av kommunerna är

⁶ Lokalt åtgärdsprogram framtaget för 2015-2021

⁷ Lokalt åtgärdsprogram från 2021

⁸ Lokalt åtgärdsprogram från 2022

⁹ Lokalt åtgärdsprogram framtaget för Trehörningen-Sjödalen 2015-2021, del i Balingsholmsån

¹⁰ Förvaltningsplan och Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Norra Östersjöns vattendistrikt

förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande (1), miljötillsyn och prövning (2), dricksvattenskydd (3), fysisk planering enligt plan- och bygglagen (4), VA-plan inklusive dagvatten (5) och Dioxiner från småskalig förbränning (6). I den förvaltningsövergripande planeringen (åtgärd 1) ska kommunerna bland annat ha en plan för samverkan med berörda kommuner inom avrinningsområdena. Detta samverkansprogram som stakar ut förbundets arbete för nästkommande sexårsperiod är således en plattform för det.

Vattenvårdsarbete i Tyresån

Tyresåns vattenvårdsförbund

Samarbetet inom Tyresån har en lång historia som sträcker sig tillbaka till 1990-talet. Det första åtgärdsprogrammet för Tyresån togs fram 1996, innan vattenvårdsarbetet i Europa skulle få en rejäl skjuts med EU:s vattendirektiv som antogs år 2000 vars syfte är att erhålla god kemisk och ekologisk status i EU:s alla vatten till en bestämd tidpunkt.

Tyresåns vattenvårdsförbund bildades 2008 och fortsatte med det tidigare samarbetet för Tyresån. Förbundets medlemmar är idag Botkyrka, Haninge, Huddinge, Tyresö och Stockholms kommun (som representeras av Stockholm Vatten och Avfall). Arbetet leds av en styrelse med förtroendevalda från kommunerna och utförs av en arbetsgrupp med tjänstepersoner från kommunerna samt en projektledare.

Kommunernas åtgärdsarbete

För varje vattenförekomst har Vattenmyndigheterna övergripande beräknat ett åtgärdsbehov (beting) och gett förslag på åtgärder som behövs för att uppnå *god status*. Då detta är på en allt för övergripande nivå för att ligga som grund för genomförandet av åtgärder för de enskilda vattenförekomsterna har kommunerna som har en del av Tyresåns avrinningsområde tagit fram lokala åtgärdsprogram för flera vattenförekomster, så kallade LÅP för Orlången, Trehörningen-Sjödalen, Magelungen och Forsån, Drevviken och Flaten (listade i ovan tabell och Bilaga 2). I de lokala åtgärdsprogrammen finns ett mer specifikt åtgärdsbehov beräknat för vattenförekomsten och en lång rad fysiska åtgärder specificerade för att nå det åtgärdsbehovet. I de flesta av programmen ligger påverkan från övergödning och miljögifter som fokus, och till viss del fysisk påverkan. De lokala åtgärdsprogrammen beskrivs inte i det föreliggande samverkansprogrammet, utan informationen finns på kommunernas webbsidor.

Utöver de lokala åtgärdsprogrammen har varje kommun ytterligare åtgärder och dokument som till exempel handlingsplaner i syfte att nå god vattenstatus. Information om kommunernas vattenvårdsarbete finns på kommunernas webbsidor som till exempel Stockholms¹¹, Huddinges¹² och Botkyrkas¹³ Miljöbarometerar. Bilaga 2 sammanfattar de lokala åtgärdsprogrammen, hänvisar till ytterligare dokument och åtgärder samt var information om dessa hittas.

¹¹ <https://miljobarometern.stockholm.se/>

¹² <http://miljobarometern.huddinge.se/>

¹³ <https://botkyrka.miljobarometern.se/>

Förbundets verksamhet 2024 - 2029

Förbundets aktiviteter har hittills bedrivs i tre huvudområden: miljöövervakning, samordning av åtgärder och information. Förbundet har sedan 2014 tio vattenvårdsmål som vägleder förbundets arbete och årligen följs upp, dels med indikatorer och dels med beskrivningar av de åtgärder som kommunerna och andra aktörer har utfört för att nå målen. Förbundets vattenvårdsmål är fortsatt vägledande för det föreliggande samverkansprogrammet. Förbundets roll i att nå dessa mål har förändrats i takt med att allt fler lokala åtgärdsprogram för specifika vattenförekomster i avrinningsområdet har tagits fram och allt fler vattenvårdsåtgärder genomförs direkt av kommunerna.

Fokus i detta program ligger således på *samverkan* för bra vattenvård inom avrinningsområdet. Förbundet kommer fokusera på aktiviteter och åtgärder som förbundet har rådighet över och som inte redan omfattas av kommunernas pågående eller planerade vattenvårdsarbete i de lokala åtgärdsprogrammen. Förbundet strävar efter att:

- vara en *samarbetsplattform* som möjliggör koordinerad vattenvård för hela avrinningsområdet över kommungränser, i linje med de åtgärder kommunerna ska utföra enligt Vattenmyndigheternas Åtgärdsplan,
- stödja kommunerna i deras arbete och skapa *samordningsvinster*,
- bidra med en *helhetsbild* som har hela avrinningsområdet i fokus,
- skapa en gemensam *vattenvårdsvision* för Tyresåns avrinningsområde.

Samverkansprogrammet 2024 – 2029 struktureras kring fyra fokusområden som beskriver förbundets inriktning och fokus. Dessa fokusområden som beskrivs mer detaljerat nedan är:

1. Samordning av och stöd till kommunernas vattenvårdsarbete
2. Bedriva miljöövervakning
3. Uppföljning, utvärdering och utredning
4. Information och kommunikation - Främja rekreation och friluftsliv och kunskapshöjande åtgärder

Förbundet strävar efter att genomföra aktiviteter inom alla fyra fokusområden parallellt under programtiden.

Fokusområde 1: Samordning av och stöd till kommunernas vattenvårdsarbete

Förbundets främsta fokus inom åtgärdsarbetet är att samordna de åtgärder och aktiviteter som bedrivs inom avrinningsområdet. Genom att stödja kommunerna i deras åtgärdsarbete kan åtgärdstakten och – effektiviteten höjas. Att åtgärder samordnas över hela avrinningsområdet leder till att de genomförs på platser där de gör mest miljönytta.

Förbundet anser att det finns särskilt behov av samordning inom tre vattenvårdsrelaterade områden; Främja biologisk mångfald, Minska övergödning och påverkan från miljögifter och Kommunikation med intresseorganisationer och privata markägare. Nedan beskrivs dessa områden övergripande.

1. Främja biologisk mångfald

De åtgärder som syftar till att nå god ekologisk och kemisk status gynnar i många avseenden även den biologiska mångfalden och god vattenstatus leder i förlängningen till en högre biologisk mångfald. De åtgärder som genomförs i syfte att nå miljökvalitetsnormerna är dock ofta inte direkt riktade för

biologisk mångfald och åtgärder som syftar specifikt till biologisk mångfald är inte i fokus i de lokala åtgärdsprogrammen hos kommunerna.

Förbundet prioriterar därför att vara en samverkande part för två områden som gynnar den biologiska mångfalden i vatten;

1.1 Att verka för att/samordna arbetet med att återskapa våtmarker och hydrologisk restaurering

Sjöar, vattendrag och våtmarker inom ett avrinningsområde är kopplade till varandra. Vattnet och ämnena i vattnet transporteras från källområdena längst upp i avrinningsområdet genom sjöar, vattendrag och våtmarker till havet. På denna väg fördröjs och renas vattnet naturligt i sjöar, våtmarker eller flodslätter. Ett varierat vattenlandskap med både stillastående och strömmande vatten förser oss med en lång rad ekosystemtjänster. Fysisk påverkan på våra vatten har lett till att det naturligt variationsrika vattenlandskapet har förenklats. Att skapa våtmarker och hydrologisk restaurering bidrar till att naturlig variation återskapas och de ekosystemtjänster (till exempel reningsförmåga och fördröjning av flöden) som är kopplade till detta tillhandahålls.

1.2 Att verka för att/samordna arbetet med att återskapa vandringsvägar för fisk och levande vattenmiljöer

Sjöar, vattendrag och våtmarker är inte bara viktiga transportvägar för vatten och ämnen, utan är även vandringsvägar för många vattenlevande organismer. Dämmen, långa kulvertar och vattenkraftverk är exempel på hinder som gör att djur inte kan ta sig till och från de olika delarna i vattensystemet. Olika vattenlevande växter och djur är beroende av olika typer av vattenmiljöer under olika delar av sin livscykel. Om vattenlandskapet förenklas går viktiga livsmiljöer förlorade. Återskapande av livsmiljöer är därför en förutsättning för artrika vattenmiljöer.

2. Minska övergödning och påverkan från miljögifter

Övergödning och höga halter av miljögifter är ett fortsatt problem i många av Tyresåns vatten, och ett hinder för vattenförekomsterna att nå god vattenstatus. De enskilda vattenförekomsternas lokala åtgärdsprogram fokuserar på dessa områden. Förbundets roll kommer fortsatt att fokusera på samverkan kring miljöövervakning och utredningar som omfattar hela Tyresåns avrinningsområde. Detta perspektiv kommer att bidra till att övervakningen och åtgärder utförs effektivt och där de gör mest nytta för att minska övergödningen och påverkan från miljögifter.

3. Kommunikation med intresseorganisationer och privata markägare

För att nå god vattenstatus är det inte tillräckligt att åtgärder genomförs på kommunal mark. Det behövs ett brett engagemang för vattenvårdsåtgärder och vilja att genomföra åtgärder även på privat mark. Därför är kommunikation med intresseorganisationer och privata fastighetsägare, information och stöd i att genomföra åtgärder avgörande för ett framgångsrikt vattenvårdsarbete inom avrinningsområdet. Förbundet är inte en tillsynsbedrivande myndighet och agerar därför som en neutral part.

Fokusområde 2: Bedriva miljöövervakning

I centrum för förbundets arbete med miljöövervakning står ambitionen att bedriva övervakning som ger en överblick över hela avrinningsområdets miljötillstånd, men även bedriva övervakningen där

påverkan och behovet är som störst, s.k. operativ miljöövervakning. Förbundet ska således fortsätta driva viss miljöövervakning i egen regi, i samverkan med medlemskommunernas egen miljöövervakning. Förbundet ska därtill under programmets giltighetstid verka för att samla miljöövervakning som genomförs av kommunerna inom avrinningsområdet i ett gemensamt miljöövervakningsprogram för Tyresån som samordnas av förbundet. Om ett sådant gemensamt miljöövervakningsprogram för Tyresån förverkligas kan förbundets egen miljöövervakning ingå som en del i detta program.

Allmänhetens intresse för miljötillståndet i våra vatten är stort och miljöövervakningen finansieras med offentliga medel. Därför vill förbundet arbeta för att miljöövervakningsdata är tillgänglig och att resultaten presenteras för allmänheten. All miljöövervakningsdata som samlas in inom avrinningsområdet ska levereras till nationell datavärd och förbundet ska tillhandahålla information om var och hur data kan hittas och användas.

Fokusområde 3: Uppföljning, utvärdering och utredning

Förbundet strävar efter att kunna ge en samlad bild av avrinningsområdets miljötillstånd. Detta kräver att miljöövervakningsdata utvärderas, men också att utredningar med hela avrinningsområdet i fokus initieras och tas fram. Under tidigare programperiod har Tyresåns vatten följts upp årligen med hjälp av tolv indikatorer baserad på tio miljöanknutna mål.

Under kommande programperiod eftersträvar förbundet en praktisk differentiering gällande uppföljning och utvärdering av miljöövervakningsdata. Det betyder att vissa indikatorer följs upp oftare, till exempel badvattenkvalitet, och andra indikatorer som förändras i långsammare takt, som till exempel ekologisk och kemisk status, följs upp med längre tidsintervall. Uppföljningen ska vara utformad på så sätt att relevant och tillgänglig data beaktas i uppföljnings- och utvärderingsarbetet (inte bara förbundets egen miljöövervakning). Uppföljningens tidsintervall och indikatorerna ska ses över och anpassas till uppföljningens syfte.

Utöver uppföljnings- och utvärderingsarbetet finns ett behov av utredningar med hela avrinningsområdet i fokus för att ge en samlad bild av vattenstatusen och åtgärdsbehoven i Tyresån. Ett exempel på en sådan utredning är förbundets projekt ”Fritt fram i Tyresån”¹⁴. Övergripande utredningar som initieras och tas fram av förbundet skapar kunskapsunderlag och incitament för vattenvårdsåtgärder på kommunal nivå. Sådana utredningar kan till exempel ge svar på frågan var i avrinningsområdet åtgärder behöver genomföras för att nå störst miljönytta. Utredningar som initieras och tas fram av förbundet ska följa följande kriterier. Utredningar bör:

- Inga ett avrinningsområdesperspektiv
- Ge ny kunskap gällande vattenvård inom Tyresån
- Gynna pågående vattenvårdsarbetet inom Tyresån (exempelvis vattenförekomsternas lokala åtgärdsprogram)
- Vara i enlighet med det aktuella samverkansprogrammets prioriteringar

Exempel på föreslagna utredningar finns i Bilaga 3.

¹⁴Rapport Fritt fram i Tyresån https://tyresan.se/wp-content/uploads/2020/12/170306-Fritt-fram-i-Tyresan_med-alla-bilagor.pdf

Fokusområde 4: Information och kommunikation - Främja rekreation och friluftsliv, kunskapshöjande åtgärder.

Tyresåns avrinningsområde är ett uppskattat område för friluftsliv och rekreation och många har nära till Tyresåns vatten. Intresset för området kan nyttjas till att informera om och främja engagemanget för vattenmiljö och vattenvård.

Under 2024 – 2029 kommer förbundet lägga fokus på kunskapshöjande åtgärder, information och kommunikation relaterad till Tyresåns vattenmiljöer och vattenvård för att främja rekreation och friluftsliv. Förbundet kommer fortsatt att arbeta med att sprida kunskap genom olika plattformar om Tyresåns vatten och vattenvård som bedrivs i hela i avrinningsområdet till en bredare allmänhet.

Uppföljning av samverkansprogrammet

Detta program kommer följas upp på flera sätt. Miljötillståndet i Tyresån kommer följas upp som en del av aktiviteterna i fokusområde 3: Uppföljning, utvärdering och utredning. De lokala åtgärdsprogrammen följs upp på kommunens webbsidor/via Miljöbarometern. Vattenmyndigheten följer upp ekologisk och kemisk status av vattenförekomster varje förvaltningscykel. Detta samverkansprogram utvärderas vid programperiodens sluttid.

Bilagor

Bilaga 1 Ekologisk och kemisk status enligt nuvarande förvaltningscykel.

Bilaga 2 Kommunernas lokala åtgärdsprogram (LÅP), ytterligare program, strategier och åtgärder med koppling till vattenvård samt länkar till information om kommunernas vattenvårdsarbete.

Bilaga 3 Exempel på utredningar med avrinningsområdesperspektiv.

Samverkansprogram för Tyresåns avrinningsområde 2024 - 2029 har tagits fram av Tyresåns vattenvårdsförbund i samarbete med de fem medlemskommunerna i förbundet.

**BOTKYRKA
KOMMUN**

**Haninge
kommun**

**HUDDINGE
KOMMUN**

tyresö kommun

